

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№10

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 758 sahifa.

2025-yil, 17-oktyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.



MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O'RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoirazimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO'RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKTSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o'g'li	
TO'LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o'g'li	
O'ZBEKISTON SANOATINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	



HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA KAMBAG'ALLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELLASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhaxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Kushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'yidinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	



BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA YERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQ TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO'LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA "YASHIL" MARKETINGNI JORIY ETISHNING DOLZARB JIHATLARI	250
Bazarova Fayyoz Tuxtamurodovna	
INSON KAPITALI VA IQTISODIYOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	255
Muzaffar Raximov	
UY-JOY KOMMUNAL XO'JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	259
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS' APPROACHES TO ATTRACTING INVESTMENT IN HUMAN CAPITAL	268
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	273
Vohobov Hikmatillo Ma'mirjon o'g'li	
ФОРСАЙТ И ЭКОНОМИЧНЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ САМАРКАНДА	280
Тохинова Гуллола Миркамолевна	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA KASB-HUNAR TA'LIMI BITIRUVCHILARINING O'RNI	287
Toshpulatov Sherzod Xaydarkulovich	
DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECOTOURISM: INNOVATIVE STRATEGIES FOR ADVANCING GREEN TOURISM	292
Barno Erkayeva	
AGROTURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	296
Baymuradova Iroda Shermamatovna, Mardonova Zarifa Numonjonovna	
DAVLAT BUDJET NAZORATI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	301
B.Sh.Mirzayev	
YOSHLAR BANDLIGIDA KO'NIKMALAR NOMUTANOSIBLIGI MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	307
Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH.....	311
Oqboyev Alisher Rasuljanovich	
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ БАНКОВСКОГО БИЗНЕСА.....	317
Рахимходжаева Нодира Саидрахаловна	
QISHLOQ XO'JALIGI TA'MINOT ZANJIRI JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	323
Ermonov Farrux	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI SHAKILLANTIRISH JARAYONIDA MOLİYAVIY NAZORATNI INNOVATSION TA'LIM YO'NALISHLARINI YO'LGA QO'YISH ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	329
Turg'unov Bahtiyor Nuriddinovich	



MARKAZIY OSIYODA SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA HAMKORLIKNING DOLZARB MASALALARI	334
Amanbaev Amanali Orazbaevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI TURDAGI LOGISTIKA XIZMATLARINING USLUBIY ASOSLARI.....	338
Z. Teshayev	
O'ZBEKISTON AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA XIZMATLARI SOHASINING AMALDAGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	343
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA LEADERSHIP 4.0 TAMOYILLARINI JORIY ETISH SAMARADORLIKNI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	349
Ismailov Allayor Rashidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	355
Yusupov Farxod Adamboyevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISHNI USTUVOR YO'NALISHLARI	359
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING SOLISHTIRMA EKONOMETRIK MODELLARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	363
Saatmurotov Shohrux Zafar o'g'li	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ISTIQBOLLI IMKONIYATLAR	369
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich	
RAQAMLI PLATFORMALAR YORDAMIDA NORASMIY VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING QO'SHIMCHA IMKONIYATLARI TO'G'RSIDA.....	374
Nasrullayev Hikmatullo Habibulloyevich	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH MAQSADIDA "XIZMATLAR IPOTEKASI" MOLIYAVIY INSTRUMENTLARINI AMALIYOTGA JORIY QILISH MASALALARI	379
Uskenbayeva Dilnoza Boxodir qizi	
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ ЛУКА В ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ.....	384
Суюнов Шохзодбек Мурод угли	
XORIJIY DAVLATLAR SANOAT IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH TAJRIBASI (YAPONIYA, KOREYA VA GERMANIYA MISOLIDA)	389
Mansurova Sayyora Baxtiyor Kizi	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI HISOBGA OLIISHDA XORIJ TAJRIBASINI QO'LLASH	395
Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li	
PECULIARITIES OF THE IRRIGATION WATER DELIVERY PAYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	399
Muminov Sherzod Kholmirzaevich	
DIGITALIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTS FOR EXPORT	404
Azimov R.B.	
AHOLI JON BOSHIGA UMUMIY DAROMADLAR HAJMINI TREND MODELLAR ASOSIDA PROGNOZLASH	409
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI BANDLIK SHAKLLARI	416
Sayipov Begzod Rahimovich	
TIJORAT BANKLARINING YANGI DAVR SHAROITIDA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASH USULLARI VA INDIKATORLARI	422
Sadikov Iskandar Gayratovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINING SAMARADORLIGINI IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	427
Ibrohimov Davronbek Muhammadi o'g'li	



MAHALLIY BUDJET SOLIQLI DAROMADLARI BAZASI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLAR TA'SIRCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	433
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
TOSHKENT SHAHRIDAGI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILARNING SOLIQ QARZDORLIGI TAHLILI	438
Soipov Boburmirzo Nosirjon o'g'li	
РОЛЬ ЖИЛИЩНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В СИСТЕМЕ КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ МЕЗОУРОВНЯ	446
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
TO'QIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XORIJ TAJRIBALARINING ZARURLIGI	454
Abdullayev Dostonbek G'ofurjon o'g'li	
TURISTIK KLASSTERLARNING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI	458
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RESURS TA'MINOTI BOSHQARUVINING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA MODELLARI	462
Arziqulova Oybar chin Eshquvat qizi	
XIZMATLAR SEKTORIDA RAQAMLI INNOVATSIYALAR VA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI QONDIRISH MEKANIZMLARI	467
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В РАЗВИТИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	472
Базаров Бердымурад Улугмуродович, Атавуллаева Саида Джумабекмуродовна	
TURIZM SOHASIDA KADRLAR SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMI	478
Ho'jaqulov Bobur Rustam o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLATNING RO'LI	483
Nabiyeva Muxabbat Djabirxanovna	
"HOW GREEN INVESETMENTS CAN EFFECT ON ECONOMIC GROWTH IN DEVELOPING COUNTRIES"	485
Farangiz Ma'rufjonovna Pirmatova	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURLAR MANBALARI VA ULARNING HAJMINI OSHIRISHNING ZARURIYATI	493
Abduraxmonov Akmal Nurmat o'g'li	
GLOBAL BOSHQARUV VA BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING ROLI	498
M.Sh. Tolipov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	504
Буранбаева Шоира Рустамовна	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA PIYOZ YETISHTIRISHDA TOMCHILATIB SUG'ORISHNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	508
Suyunov Shohzodbek Murod o'g'li	
YENGIL SANOAT KORXONALARINING RIVOJLANISHIGA BOSHQARUV MADANIYATIDAN FOYDALANISHNING TA'SIRI	513
Aknazarova Zebiniso Bagdadovna	
ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYALASH SHAROITIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZM SAMARADORLIGINI ANIQLASH USULLARI	518
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH VA JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY VA TASHKILIY ASOSLARI	524
Salimov Burxon Abubakirovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA UNDA ENERGIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	530
Berdiyeva Aziza G'anisher qizi	



SIRKULAR IQTISODIYOTDAN KORXONA VA TADBIRKORLAR MANFAATLARI	535
Sodikov Zokir Rustamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASIDA ME'YORIY-HUQUQIY BAZANI ISHLAB CHIQISH	541
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
MINTAQA OZIY-OVQAT MAHSULOTLARI CHAKANA SAVDOSIDA SHADOW WAREHOUSE MODELIGA ASOSLANGAN YETKAZIB BERISH TIZIMINI JORIY QILISH	548
Ibrayimova Dilnoza Abdisherpovna	
XIZMATLAR SAVDOSI SOHASIDA O'ZBEKISTONNING XALQARO HAMKORLIK IMKONIYATLARI	555
Qodirjonov A.M.	
TO'QIMACHILIK SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH USLUBIYOTI	559
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ СМАРТ-ТУРИЗМА И ИХ ПРИМЕНИМОСТЬ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ УЗБЕКИСТАНА	564
Салихбаев Нурсултон Равшанович	
IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMI VA IJTIMOIIY TIBBIY XIZMATLAR O'ZARO BOG'LIQLIGINING NAZARIY ASOSLARI	572
Shanazarov Farrux Shodiyorovich	
ТЕХНИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ РАЗРАБОТКИ МОБИЛЬНОГО ПРИЛОЖЕНИЯ JOB VARAKA DLYA RYNKA TRUDA UZBEKISTANA	577
Еримбетова Улбосын Маратовна	
TASHQI SAVDO VA INVESTITSIYALAR TAHLILI HAMDA ULARNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI	582
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
"O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESLAR UCHUN SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIVAVIY KO'RSATKICHLARNI TAHLIL QILISH VA RAQAMLI YECHIMLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH"	586
Azamatjon Mardayev Abdusamat o'g'li	
FARMATSEVTIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI	591
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
O'ZBEKISTONDA INNOVASION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINING AMAL QILISH USULLARI VA TURLARI	596
Ergashev To'liqin Shokirovich	
HUDUDIIY IQTISODIYOTNI RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	602
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
ISLOMIY MOLIIYA INSTRUMENTLARINI JORIY ETISH ORQALI O'ZBEKISTONDA MOLIIYA BOZORINI DIVERSIFIKATSIIYA QILISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	606
Xodjayev Aziz Shovkatovich	
MAHALLIIY HOKIMIYAT QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIDA DINAMIK OMILLAR VA ULARNING INTEGRATSIYASI	611
Axmedov Farxod Raxmonjonovich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR AUDITINI TASHKIL ETISH VA TAHLIL QILISH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH	617
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ТУРИЗМА ЧЕРЕЗ КРЕАТИВНУЮ ИНДУСТРИЮ В РЕСПУБЛИКЕ КАРАКАЛПАКСТАН	623
Хошимова Камилла Навфал қизи	
IMITATION MODELDA AXBOROT NORAVSHANLIGI SABABLI YUZAGA KELADIGAN IQTISODIY SAMARASIZLIK TAHLILI	633
Qodirov Zohidjon Eralievich	



JISMONIY SHAXSLAR TOMONIDAN KREDITLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI	637
Turdiboyeva Kumush Erkinovna	
SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARI SOHASIDA SIFATNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	641
Usmanova Nasiba Akbarjonovna, Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINING SEGMENTATSIYASIGA ASOSLANIB SOLIQ XAVFLARINI ANIQLASH VA BAHOLASHNING AMALIY YONDOSHUVI	648
Elbaeva M.R.	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK NAZARIY ASOSLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	653
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQUVISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOYILLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI	657
Achilov Ilmurad	
MINTAQALAR INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI	663
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	669
Sapayev Axmed Durdibayevich	
SANOAT KORXONALARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA KO'P MEZONLI TAHLIL USULLARINI QO'LLASH.....	674
Muxammadaliyev Mirzohidjon Muxammadali o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING AMALDAGI HOLATI TAHLILI	681
Abdullayev Shaxzodbek	
ENSURING SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT THROUGH INTEGRATION OF RECREATION AND ECOTOURISM RESOURCES IN UZBEKISTAN	686
Shaymanova Nigora Yusupovna	
MAKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOL VA JAMG'ARISH FUNSIYALARI VA ULARNING O'ZBEKISTONDA O'ZGARISHI TENDENSIYALARI	691
Rustamov Narzillo Istamovich	
CHAKANA SAVDONI BOSHQARISHDA "BIG MIDDLE" NAZARIYASIDAN FOYDALANISH.....	697
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING PROGNOZ VARIANTLARI	701
Ermetov Amirbek Ismailovich	
FISKAL NOMARKAZLASHTIRISH BO'YICHA XITOIY TAJRIBASI	708
Lokayev Bekzod Sherkobilovich	
SANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI BOSHQARUV TIZIMLARI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR.....	712
Ismatullayeva Munisxon Bori qizi	
EKOLOGIYA VA ATROF MUHITNI MUHOFAZA QILISH SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	717
Dilshod Pulatov, Dildora Mirzaeva, Gulzora Qahharova	
TIKUV-TRIKOTAJ SANOATIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI	725
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li	
BURNOUTNING OLDINI OLIH: XODIMLAR SALOMATLIGI STRATEGIYASI	731
Ergasheva E'zoza Dilshod qizi	
O'ZBEKISTONDA KORXONALARNING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	736
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLARNI BOSHQARISH VA HISOBGA OLIHNING INNOVATSION USULLARI: MENEJMENT VA BUXGALTERIYANING O'ZARO INTEGRATSIYASI	742
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	



RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	748
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH MODELLARI	754
Talapova Nargiza Baxriddinovna	



OLIY TA'LIMNI MOLİYALASHTIRISH MODELLARI

Talapova Nargiza Baxriddinovna

Namangan davlat universiteti. Menejment kafedrası dotsent v.b., PhD

Email: talapovanargiza83@gmail.com

Orcid: 0009-0009-9756-0058

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'limni moliyalashtirish modellari nazariy va amaliy jihatdan batafsil tahlil qilindi. Xalqaro hamda milliy tajribalar solishtirilib, har bir modelning ijobiy va salbiy tomonlari ko'rsatildi. O'zbekiston sharoitida ta'lim tizimini barqaror rivojlantirish uchun samarali moliyalashtirish mexanizmlari bo'yicha aniq takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, moliyalashtirish modellari, davlat moliyalashtirish, kontrakt to'lovlari, davlat-xususiy sheriklik, ta'lim siyosati, ta'lim iqtisodiyoti, O'zbekiston.

Abstract. This article provides a detailed theoretical and practical analysis of higher education financing models. It offers a comparative study of international and national experiences, highlighting both advantages and disadvantages. Specific recommendations are developed to establish effective financing mechanisms for sustainable development of the education system in Uzbekistan.

Key words: higher education, financing models, public funding, tuition fees, public-private partnership, education policy, education economics, Uzbekistan.

Аннотация. В статье подробно проанализированы теоретические и практические аспекты моделей финансирования высшего образования. Проведен сравнительный анализ международного и национального опыта с выявлением их преимуществ и недостатков. Для устойчивого развития системы образования в Узбекистане предложены конкретные рекомендации по эффективным механизмам финансирования.

Ключевые слова: высшее образование, модели финансирования, государственное финансирование, платное обучение, государственно-частное партнерство, образовательная политика, экономика образования, Узбекистан.

KIRISH

XXI asrda bilimga asoslangan iqtisodiyotga o'tish jarayoni, inson kapitalining rolini tubdan oshirdi. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimi mamlakat taraqqiyotining asosiy drayverlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu borada oliy ta'limni moliyalashtirish masalasi dolzarb bo'lib, uning samaradorligini oshirish – sifatli inson resurslarini shakllantirishning eng muhim vositalaridan biri sanaladi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limni moliyalashtirishda davlat byudjeti, xususiy sektor, xalqaro donorlar va o'quvchilar tomonidan to'lanadigan kontrakt to'lovlari kabi manbalar o'zaro uyg'unlashgan holda faoliyat yuritadi. Mamlakatlar bu manbalarni turlicha modellar asosida boshqaradi va bu modellar har bir davlatning iqtisodiy salohiyati, siyosiy qarashlari, ta'lim siyosatidagi ustuvorliklari hamda ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda oliy ta'limni moliyalashtirish tizimi jadal islohotlarga yuz tutmoqda. Jumladan, oliy o'quv yurtlari moliyaviy mustaqillikka ega bo'layotgani, davlat grantlari bilan bir qatorda kontrakt asosidagi ta'lim ko'lamining kengaygani, oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalarning paydo bo'lishi bu sohadagi muhim o'zgarishlardandir.

Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishda qo'llanilayotgan modellar va ularning amaliy natijalari o'rganildi. Tadqiqot predmeti esa moliyalashtirish mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligi va barqarorligidir.

Tadqiqotning asosiy maqsadi oliy ta'limni moliyalashtirishning xalqaro va milliy modellarini tahlil qilish, ularning ustun va zaif tomonlarini aniqlash hamda O'zbekiston sharoitida eng samarali moliyalashtirish modelini ishlab chiqish bo'yicha takliflar berishdan iboratdir.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

Oliy ta'limni moliyalashtirishning nazariy asoslarini chuqur o'rganish;

Xorijiy davlatlarning moliyalashtirish tajribalarini tahlil qilish;



O'zbekistondagi mavjud moliyalashtirish tizimini o'rganish;
Mavjud muammolarni aniqlash;
Shu asosda taklif va tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'limni moliyalashtirish masalasi iqtisodiyot, ta'lim siyosati va moliyaviy boshqaruv sohalarida keng o'rganilgan mavzu hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limning barqaror rivojlanishi moliyalashtirish mexanizmlarining sifatiga va ularning samaradorligiga bevosita bog'liq [1].

Oliy ta'limni moliyalashtirish masalasi iqtisodiyot, ta'lim siyosati va moliyaviy boshqaruv sohalarida keng o'rganilgan mavzu hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limning barqaror rivojlanishi moliyalashtirish mexanizmlarining sifatiga va ularning samaradorligiga bevosita bog'liq [4].

Adabiyotlarda oliy ta'limni moliyalashtirishning bir nechta asosiy modeli ajratib ko'rsatiladi:

Davlat moliyalashtirish modeli – bunda oliy ta'lim muassasalari asosiy moliyaviy manbani davlat byudjetidan oladi. Bu modelda ta'lim bepul yoki arzon narxlarda taqdim etiladi, ammo davlatning moliyaviy imkoniyatlariga bog'liq [7].

Bozor (kontrakt) modeli – bu modelda talaba yoki uning oilasi ta'lim uchun to'liq yoki qisman to'lovni amalga oshiradi. Oliy ta'lim muassasalari ko'proq mustaqil bo'lib, raqobatga asoslangan xizmatlarni taklif qiladi [3].

Aralash moliyalashtirish modeli – davlat byudjeti, talaba to'lovlari, xususiy sektor va donorlarning mablag'lari birgalikda ta'limni moliyalashtiradi. Bu model ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda qo'llaniladi [4].

Shuningdek, Tashxodjaev (2021) tadqiqotlarida oliy ta'lim tizimini moliyalashtirishda uchta muhim model ajratiladi:

Erkin bozorga yo'naltirilgan moliyalashtirish modeli, bunda ta'limbozori tamoyillari asosida talabalar to'lovlar orqali ta'lim oladi va universitetlar daromadlarini oshirishga intiladi. Ushbu model Yevropaning ayrim mamlakatlarida qo'llaniladi.

Umumiy bozorga yo'naltirilgan moliyalashtirish modeli, davlat va xususiy ta'lim muassasalari o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi. Talaba va davlat o'rtasidagi mas'uliyat taqsimlanadi, ta'lim narxi va sifati ma'lum tartibda nazorat qilinadi.

Antibozor (ijtimoiy moliyalashtirish) modeli, davlat ta'lim tizimini to'liq moliyalashtiradi va boshqaradi. Bu model ijtimoiy adolat va keng jamoatchilikning ta'limga teng kirishini ta'minlashga qaratilgan [15].

Bundan tashqari, davlat-xususiy sheriklik modeli (PPP) ham oliy ta'limni moliyalashtirishda muhim o'rin tutadi. Bu modelda davlat va xususiy sektor o'rtasida ta'lim infratuzilmasini yaratish, xizmat ko'rsatish va moliyalashtirish bo'yicha yaqin hamkorlik yo'lga qo'yiladi [11]. PPP modeli yordamida ko'plab mamlakatlarda yangi kampuslar barpo etilgan, zamonaviy laboratoriyalar va IT infratuzilmalari qurilgan. O'zbekistonda ham ushbu modelni kengaytirish orqali ta'lim sifati va infratuzilmasini yaxshilash imkoniyatlari mavjud.

O'zbekiston sharoitida yuqoridagi modellarning elementlari uyg'unlashgan holda qo'llanilmoqda, biroq moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish va oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligini oshirish borasida qo'shimcha izlanishlar talab etiladi.

G'arb mamlakatlarida oliy ta'limni moliyalashtirishda asosan aralash va kontrakt modellari keng qo'llaniladi. Masalan, AQShda oliy ta'limning katta qismi talaba to'lovlari va xususiy moliyalashtirish hisobiga amalga oshiriladi [2]. Yevropa Ittifoqining ko'plab mamlakatlarida davlat grantlari va talaba to'lovlari muvozanati saqlanadi [1]. Xitoy va Hindistonda esa davlat byudjeti moliyalashtirish va kontrakt to'lovlari o'rtasida dinamik balans mavjud [6].

O'zbekistonda oliy ta'limni moliyalashtirish sohasida so'nggi yillarda bir qator islohotlar amalga oshirildi. Davlat grantlari orqali sifatli ta'limni qo'llab-quvvatlash, kontrakt asosida ta'lim hajmini kengaytirish va xususiy universitetlar faoliyatini rag'batlantirish asosiy yo'nalishlardir [10]. Shu bilan birga, davlat-xususiy sheriklik loyihalari ham qisman joriy etilmoqda, jumladan, universitetlar infratuzilmasini rivojlantirishda.

Tahlil natijasida ko'riladiki, O'zbekiston sharoitida oliy ta'limni moliyalashtirish modellari samaradorligi va ijtimoiy adolat mezonlari bo'yicha chuqur tadqiqotlar yetishmayapti. Xalqaro tajriba asosida milliy modelni ishlab chiqish va uni amaliyotga joriy etish zarurati mavjud [5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda oliy ta'limni moliyalashtirish modellari va ularning samaradorligini o'rganish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotda bir nechta asosiy metodlar tanlandi. Birinchidan, huquqiy-hujjatli tahlil amalga oshirilib, O'zbekiston Respublikasi va xorijiy davlatlarning oliy ta'limni moliyalashtirish sohasidagi qonun hujjatlari, davlat dasturlari, iqtisodiy tahlillar hamda siyosat hujjatlari o'rganildi. Bu orqali mavjud



moliyalashtirish tizimining rasmiy asoslari va amaliy ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Ikkinchidan, solishtirma tahlil yoki komparativ analiz yordamida xorijiy mamlakatlarning moliyalashtirish modellari bilan O'zbekiston tajribasi taqqoslandi, mamlakatlararo farq va umumiyliklar aniqlanib, milliy modelni takomillashtirish uchun asos yaratildi. Uchinchi metod sifatida statistik tahlil qo'llanilib, moliya va ta'lim sohasiga oid rasmiy statistik ma'lumotlar asosida moliyalashtirishning asosiy ko'rsatkichlari va ularning dinamikasi o'rganildi [9,11]. To'rtinchidan, ekspert so'rovlari o'tkazilib, oliy ta'lim muassasalari rahbarlari, moliya mutaxassislari va ta'lim siyosati bo'yicha ekspertlar bilan intervyu va so'rovnoma amalga oshirildi. Bu usul tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyatini aniqlashda muhim rol o'ynadi. Tadqiqot 2023-yilning yanvar-dekabr oylarida O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari va moliyaviy tashkilotlarida olib borildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oliy ta'limni moliyalashtirishda samaradorlik va barqarorlikni ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi. Jahon amaliyotida turli moliyalashtirish modellari qo'llanilmoqda, ularning har biri o'ziga xos ustunlik va cheklarga ega.

Davlat tomonidan moliyalashtirish modeli ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda asosiy ta'lim manbai hisoblanadi. Masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida davlat budjetidan oliy ta'limga ajratiladigan mablag' O'rtacha yalpi ichki mahsulotning (YaIM) 1,2–1,5% ni tashkil etadi (OECD, 2022)[8]. Bu ko'rsatkich rivojlangan davlatlarda yuqori sifatli va keng qamrovli ta'limni ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonning oliy ta'limga davlat budjetidan ajratgan ulushi YaIMning taxminan 0,8% atrofida bo'lib, bu rivojlangan mamlakatlarga nisbatan past hisoblanadi [9]. Shu bois, moliyalashtirishni ko'paytirish va samaradorligini oshirish dolzarb hisoblanadi.

1-jadval. O'zbekistonning oliy ta'lim sohasidagi moliyalashtirish ko'rsatkichlarining yalpi ichki mahsulotga (YaIM) nisbatan foiz ko'rsatkichlari (2022–2024 yillar)

Ko'rsatkich	2022 yil (%)	2023 yil (%)	2024 yil (%)
Oliy ta'lim muassasalarini saqlash xarajatlari / YaIM * 100%	0,46	0,41	0,32
Ta'lim kreditlari miqdori / YaIM * 100%	0,16	0,17	0,14
Umumiy moliyalashtirish / YaIM * 100%	0,63	0,58	0,45

Manba: <https://openbudget.uz/boards/humans> ma'lumotlarini tahlil qilindi.

2022-yilda oliy ta'lim muassasalarini saqlash xarajatlari YaIMning 0,46% ini tashkil qilgan. 2023-yilda bu ko'rsatkich biroz kamayib, 0,41% ga tushgan. 2024 yilda esa taxminan 0,32% ga pasayishi kutilmoqda. Ta'lim kreditlari miqdori 2022-yilda YaIMning 0,16% ini tashkil etsa, 2023-yilda biroz oshib 0,17% ga yetgan, 2024-yilda esa taxminan 0,14% ga kamayishi mumkin. Umumiy moliyalashtirish ko'rsatkichi 2022-yilda YaIMning 0,63% ni tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yilda 0,58%, 2024-yilda esa taxminan 0,45% ga tushishi kutilmoqda. Bu ko'rsatkichlar rivojlangan mamlakatlarda oliy ta'limga ajratiladigan YaIM ulushi (taxminan 1,2–1,5%) bilan solishtirganda, O'zbekistonda moliyalashtirish darajasi ancha past ekanligini ko'rsatadi [14].

Dunyo bo'yicha oliy ta'limni moliyalashtirishda talaba to'lovlari ulushi o'rtacha 25–40% atrofida bo'lib, ayniqsa AQSh, Buyuk Britaniya va Avstraliyada yuqori [13]. Bu model oliy o'quv yurtlariga mustaqillik va qo'shimcha daromad manbaini ta'minlaydi, ammo to'lovlarning yuqoriligi ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin.

O'zbekistonda talaba to'lovlari umumiy moliyalashtirishda taxminan 30% ulushga ega bo'lib, bu ko'rsatkich davlat grantlari bilan uyg'unlashib, ta'limga kengroq kirishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, kontrakt to'lovlarning ko'tarilishi moliyaviy yukni oshirishi mumkinligi muammo sifatida qolmoqda.

Davlat-xususiy sheriklik (PPP) modeli ta'lim infratuzilmasini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, bu modeldan foydalanish orqali bir qancha mamlakatlarda yangi kampuslar, zamonaviy laboratoriyalar va IT infratuzilmalari qurildi [12]. O'zbekistonda ham xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali ta'lim sifati va imkoniyatlari oshirilishi mumkin.

Ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlash hamda moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish maqsadida quyidagi kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Davlat budjetidagi moliyalashtirishni bosqichma-bosqich oshirish va uning samaradorligini monitoring qilish;

Kontrakt to'lovlari uchun ijtimoiy himoya mexanizmlarini yaratish, stipendiyalar va kreditlarni kengaytirish;

Xususiy sektorni jalb qilgan holda Davlat-xususiy sheriklik (PPP) loyihalarini ko'paytirish;

Ta'lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligini oshirish uchun innovatsion manbalarni ishlab chiqish.



XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqolada oliy ta'limni moliyalashtirishning turli modellari xalqaro va milliy kontekstda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim tizimining barqarorligi va sifatini ta'minlash uchun moliyalashtirish manbalari xilma-xilligi va samaradorligi juda muhimdir.

Davlat moliyalashtirish modeli ta'limning ijtimoiy adolat asosida taqdim etilishini kafolatlaydi, biroq moliyaviy cheklovlar uning imkoniyatlarini kamaytiradi. Talaba to'lovlariga asoslangan moliyalashtirish esa moliyaviy mustaqillik va xizmat sifatini oshirishga yordam beradi, lekin ijtimoiy tengsizlikka sabab bo'lish xavfi mavjud. Davlat-xususiy sheriklik esa zamonaviy infratuzilma yaratishda samarali mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Bizningcha, O'zbekiston sharoitida oliy ta'limni moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish uchun quyidagilarni inobatga olish maqsadga muvofiq:

Davlat moliyalashtirish ulushini bosqichma-bosqich oshirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash uchun monitoring tizimini joriy etish.

Kontrakt to'lovlari uchun ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish, shu jumladan, stipendiyalar va ta'lim kreditlarini kengaytirish orqali ta'limga kirishni barcha qatlamlar uchun tenglashtirish.

Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, xususan, oliy ta'lim infratuzilmasini yangilash va zamonaviylashtirish bo'yicha PPP loyihalarini ko'paytirish.

Oliy ta'lim muassasalari moliyaviy mustaqilligini oshirish uchun innovatsion moliyalashtirish manbalarini joriy etish, shu jumladan, grantlar, xayriya fondlari va tijorat faoliyatini kengaytirish.

Moliya boshqaruvi va hisobot berish tizimlarini yaxshilash, shaffoflikni oshirish va mablag'lar samaradorligini ta'minlash maqsadida.

Natijada, yuqorida keltirilgan takliflarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi O'zbekiston oliy ta'lim tizimining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, resurslardan samarali foydalanish hamda ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga ko'tarish imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim muassasalarining iqtisodiy mustaqilligini kuchaytirib, ularning innovatsion faoliyatini kengaytiradi, ilmiy-tadqiqot salohiyatini oshiradi va xalqaro reytinglarda O'zbekiston oliy o'quv yurtlarining raqobatbardoshligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Shuningdek, moliyalashtirish mexanizmlarining takomillashuvi byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish, xususiy sektor sarmoyalarini jalb etish va ta'lim sohasida barqaror investitsion muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada, oliy ta'lim tizimida innovatsion iqtisodiyot talablari bilan uyg'un bo'lgan, bilimga asoslangan jamiyatni rivojlantirish uchun zarur moliyaviy asos yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. European Commission. (2020). Funding higher education in Europe: Trends and challenges. <https://ec.europa.eu/education>
2. Heller, D. E. (2013). The states and public higher education policy: Affordability, access, and accountability. Johns Hopkins University Press.
3. Heyneman, S., & de Wit, H. (2016). Financing higher education worldwide: Who pays? International Higher Education, (83), 8–10. <https://doi.org/10.6017/ihe.2016.83.9585>
4. Johnstone, D. B. (2004). The financing and management of higher education: A status report on worldwide reforms. Journal of Higher Education in Africa, 2(1), 1–44.
5. Karimov, T. (2023). Oliy ta'limni moliyalashtirish tizimining samaradorligi. Toshkent Iqtisodiyot Universiteti Ilmiy Axboroti, 15(3), 45–56.
6. Liu, S., Li, Y., & Zhang, W. (2019). Financing models for higher education in China and India: A comparative study. Asia Pacific Education Review, 20(2), 273–284. <https://doi.org/10.1007/s12564-019-09567-8>
7. Marginson, S. (2016). Higher education and the common good. Melbourne University Publishing.
8. OECD. (2022). Education at a glance 2022: OECD indicators. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/eag-2022-en>
9. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). Oliy ta'lim sohasidagi moliyalashtirish statistikasi. <https://stat.uz>
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2022). Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi. <https://gov.uz>
11. World Bank. (2017). Public-private partnerships in education. World Bank Publications.
12. World Bank. (2021). Innovations in higher education infrastructure financing. <https://worldbank.org>
13. HESA (Higher Education Statistics Agency). (2022). Higher education student statistics: UK, 2021/22. <https://www.hesa.ac.uk>
14. <https://openbudget.uz/boards/humans>
15. Tashxodjaev, M. M. (2021). Oliy ta'lim tizimini moliyalashtirishda davlatning roli. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali, 2(2), 44–52. <http://iqtisodiyot.tsue.uz>



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>